

SYNTYJÄ

- rakukeraamisia uskonasioita

Pauliina Purhonen

Taiteen kandidaatin opinnäytetyö
Muotoilun koulutusohjelma
Muotoilun laitos
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu
Aalto-yliopisto, 2017

Tekijä Pauliina Purhonen

Työn nimi Syntyjä - Rakukeraamisia uskonasioita

Laitos Muotoilun laitos

Koulutusohjelma Muotoilun koulutusohjelma

Vuosi 2017

Sivumäärä 38

Kieli Suomi

Tiivistelmä

Suomen ja Japanin kansanperinteille on yhteistä henkiolentojen ja jumalien runsas määrä. Vaihto-opiskelujaksoni aikana Japanissa koin oivalluksen. Päätin tutkia Suomen myyttisiä hahmoja, joiden pohjalta tekisin sarjan taiteellista keramiikkaa. Halusin käyttää tekotapoja, jotka eivät lähtökohtaisesti vaadi sähköä ja joilla saa aikaan ns. rouheaa polttojälkeä. Päätin hankkia raku-uunin ja perehtyä itselleni uuteen tekniikkaan sekä sen historiaan. Ikivanhan japanilaisen tekotavan valinta oli looginen. Rakun lisäksi kokeilin nuotiopolttoa maakuoppaan kaivamassani "sahanpuru-uunissa".

Prosessin aikana hahmottui ymmärrys suomalaisesta kansanperinteestä, jossa satuhahmot ja Kalevala ovat yksi kokonaisuus, eivät vain toisistaan erillään olevia satukirjojen ja uskomusten tuotoksia. Ymmärrykseni rakukeramiikasta sekä nuotiopoltosta kasvoi, toisinaan yrityksen ja erehdyksen kautta. Lopputulokseksi muodostui kokoelma myyttisiä esineitä, Syntyjä.

Avainsanat Rakukeramiikka, nuotiopoltto, uuninrakennus, kansanperinne, kansanrunous, kansanuskomukset

SISÄLLYS

1	Alkusanat	3
2	Kansanperinne	7
2.1	Kansanperinne Suomessa	8
2.2	Kalevala - silta entisajoista nykypäivään	10
2.3	Haltiauskomus Suomen kansanperinteessä	10
3	Japanilaiset perinteet	15
3.1.	Tee	16
3.2.	Raku	16
4	Poltto	18
4.1	Raku-uuni	20
4.2	Sahanpuru-uuni	22
5	Synnyt	25
5.1	Myllytontun Synty - obvara	26
5.2	Jättiläisen Synty - savustaminen	28
5.3	Lintukotolaisen Synty - halkeileva lasite	30
6	Loppupäätelmät	32
7	Liitteet	34
8	Lähteet	36

*“Ei ole tässä nuorisossa,
Nuorisossa nousevassa,
Kansassa kasuavassa,
Tämän pulman purkajaista,
Tämän lastin laskiaista,
Kykkärän kerittäjäistä,
Nämät on kykkärät kyläiset,
Vaan ei vastukset kotoiset.”*

ALKUSANAT

Vietettäessäni aikaa Japanissa vuosien 2016 lopussa ja 2017 alussa inspiroiduin ajatuksesta, että kaikkialla on henkiä (japaniksi kami tai hotoke) ja etenkin tietyillä asioilla tai esineillä on kyky houkutella niitä. Ajan mittaan huomasin paljon yhtäläisyyttä japanilaisten ja suomalais-ten uskomusten välillä. Japanilainen maanläheinen tapa tehdä keramiikkaa myös innosti itseäni. Näin kiinnostavia orgaanisia muotoja ja värejä, jotka kutsuivat koskemaan. Tällä hetkellä Suomessa suosiossa on hyvin teollisen näköinen massatuotettu jälki, joka mielestäni tuntuu sieluttomalta ja kylmältä kaikessa yllätyksettömyydessään. Ensimmäiset ideat opin- näytetyön aiheesta syntyivät Japanin matkani aikana. En halunnut unohtaa saamaani innos- tusta, vaan ryhtyä sen kanssa heti toimeen.

Lopulta päätin ottaa selvää suomalaisesta kansanperinteestä sekä -uskomuksista ja tehdä löytämieni olentojen pohjalta taiteel- lisen tuotannon yksinkertaisia keramiikan tekotapoja käyttäen. Yksinkertainen tässä yhteydessä merkitsi itselleni lähinnä sähköttö- myyttä ja luonnollisten raaka-aineiden käyttä- mistä. Päädyin kokeilemaan Japanista lähtöisin olevaa rakupolttoa, sekä maakuoppaan kaiva- maani sahanpuru-uunia. Tarkoituksenani oli löytää työkaluja tulevia opintojani varten ja saada aikaan itseäni kiehtovaa polttojälkeä.

Asuin opin- näytetyötä tehdessäni osan ajasta Joensuussa, osan Helsingissä sekä vietin aikaa mökillämme Puumalassa. Pääsin hyödyntä- mään eri paikkakuntien kirjastojen aineistoja, joka rikasti varmasti käytössäni ollutta mate- riaalia. Huomasin kuitenkin, että kirjallisuus painottuu pitkälti kalevalaiseen runouteen ja uskontoon. Kiinnostukseni kohteina näet

olivat tontut, metsänväki, syöjättäret, hiidet jne. Heti alussa päätin pitää Kalevalan käsi- varren mitan etäisyydellä, jottei se sotkisi ajatuksiani. Sitten huomasin olevani täysin noiden karjalaisten runojen pauloissa. Katsoin niitä nyt kuitenkin uusin silmin, sillä ymmärsin runojen alkuperäisen tarkoituksen eri tavalla. Toivotin ne siis tervetulleeksi osaksi työtäni siinä missä tontunkin. Tekstiosuudestani ei tullut syväluotaava ja tarkka tietokirjallinen teos Suomen haltiauskosta tai kansanrunou- desta. Tarkoituksenmukaisempaa oli hahmo- tella jonkinasteinen kokonaiskuva aiheesta

Tavoitteenani oli kokeilla useita eri tapoja käsitellä keramiikkaa rakupoltossa. Pelkäsin, että saan aikaan yhteenkuulumattoman joukon outoja esineitä, joten päätin pelkistää muodon johonkin universaaliin ja helposti poltossa käsiteltävään. Tätä muotoa varioisin kokeilemalla esimerkiksi lasitteita ja savus- tamista. Kiviseen esineeseen halusin lisätä jotakin pehmeää, joka on tuttu suomalai- sista sekä japanilaisista käyttöesineistä. Syntyi joukko myyttisiä maailman selittäjiä, Syntyjä.

Valtavan kiitoksen haluan antaa koko perheel- leni tuesta ja mittaamattomasta avusta, jonka projektini aikana sain. Jokainen sammuvaan nuotioon puhallettu henkäys ja mielipide siitä, kuinka tiilet kannattaa maakuop- paan asettaa merkitsee paljon enemmän! Kiitos Ahti, Heikki, äiti, isä, ja pikku Akseli.

Imatralla 8.8.2017
Pauliina Purhonen

*“Elköön sinun joukossa löytykö yhtäkään
ennustajaa, päivän valitsijaa tahi tietäjää
tahi velhoa tahi lumojaa tahi noitaa tahi
merkkein tulkitsijaa tahi joka jotaki kuol-
leilta kysyy, sillä jokainen, joka senkaltaisia
tekee, on Herralle kauhistus. 5 Mooseksen
kirjan 18: 10-18”*

2 Kansanperinne

Kun kuulet kurjen äänen, älä mene järven jälle. Kuu kiurusta kesään, puoli kuuta peipposesta, västäräkistä vähäsen, pääskystä ei päivääkään. Ovi kii! Osto lämmin! “Saahan sitä tyhjän pyytämättäkii”, sanoi isäni äiti ollessaan tyytymätön saamansa palveluun. Uskallan väittää, että jokaisella on takataskussaan vähintään yksi edellisenkaltainen letkautus. Kyseessä on suomalaista suullista kansanperinnettä aidoimmillaan. Kansanperinne englanniksi folklore tarkoittaa kansanomaista perimätietoa. Erilaisia tiukempia ja löyhempiä määritelmiä folkloren merkityksestä on tehty. Toisten mielestä aitoa folklorea on vain kirjoittamaton perimätieto, toisten mielestä sitä voi olla kaikki kansanomainen perimätieto. “Yleisesti folklore ymmärretään inhimillisinä ilmauksina ja tapoina elää.” (tieteentermipankki.fi). Kalevalan runojen kerääminen 1800-luvulla oli tärkeä liikkeelepaneva voima suomalaisen folkloristiikan tieteelliselle syntymiselle ja Helsingin yliopisto oli maailman ensimmäinen kansanrunoudentutkimuksen täysimittaiseksi oppiaineeksi nostanut yliopisto (helsinki.fi). Kansanperinne on parhaimmillaan tietoa, joka on auttanut selviytymään elämän eteen tuomista haasteista. Yhtään vähäisempää arvoa se ei ansaitse toisinaan hyvin raskaankin arjen keventäjänä ja sosiaalisen elämän rikastuttajana.

2.1 Kansanperinne Suomessa

Kotimainen kansanperinteemme on ainakin osittain “kansainvälistä lainatavaraa. Suomalaisilla on tarinoita yhtä paljon kuin esim. heidän naapurikansoillaankin, joilla ne tuskin myöskään ovat omaa hengenperintöä. Joka tapauksessa tarina, vaikka se onkin naapurikansojen välityksellä tullut suomalaiselle maaperälle, on täällä muovattu kotoiseen ympäristöön soeputuvaksi.” (Simonsuuri, Lauri 1984). Tästä hyvä esimerkki on suomalainen ylijumala Ukko ja sitä varhaisempi ukkoskotka, jotka molemmat ovat saaneet mitä ilmeisimmin vaikutteita indoeurooppalaisesta kulttuurista ja jopa Egyptin mytologiasta asti. (kaleva.fi, utu.fi).

Kiinnostava seikka kansanperinteessä on sen säilyminen ja kulkeutuminen pelkän suullisen esittämisen varassa sukupolvelta toiselle vuosisatojen ajan. Tästä esimerkkinä ovat mm. kolttasaamelainen Kaisa Gauriloff “Kuun metsän Kaisa”, joka eli ennen sotia Koillis-Lapissa kertoen ikiaikaisia legendoja ja syntytarinoita mm. revontulista (yle.fi), tai Kalevalaan ja Kanteletareen kootut karjalaisten runonlaulajien runot.

Myllyreissuilla ja vaikkapa pimeissä savupirteissä kylminä talvi-iltoina, puhdetöiden ratoksi ja jännitykseksi kerrotut tarinat ja arvoitukset ovat olleet pitkään tärkeä sosiaalisuuden muoto. Askolalainen opettaja J. Tyyskälä kertoo Myytillisiä tarinoita -teoksen (Simonsuuri) alkusanoissa kuinka aikamiehkin uskoivat tarinoihin ja pelkäsivät niiden kummia otuksia. Aikana ennen tiedettä tarvittiin selittäjiä maailman erilaisille ilmiöille, niiden synnylle ja selittämättömille tapahtumille: Maa on litteä ja sen keskikohdasta nousee korkea paalu. Paalun päässä on kuparinen pohjantähti, jonka ympäri kupolin muotoinen taivaankansi pyörii. (Talve, Ilmar 1979)

Myös taikauskolla on ollut tärkeä rooli mm. ravinnon ja terveyden tuojana. Kehittyi erilaisia uskomuksia, tarinoita ja tapoja. Loitsut, sananlaskut, arvoitukset ja itkuvirret ovat luokituksia suullisen kansanperinteen eri lajeille (Leppälahti, Merja 2012). “Puhua syntyjä syviä” on vielä tänäkin päivänä käytetty sanonta, joka viittaa esimerkiksi parantamistarkoitukseen käytettyihin syntyrunoihin eli syntyihin. Syntyrunoihin liittyvän uskomuksen mukaan niiden voima katosi jos sanat luovutettiin toiselle. (Andersson, Paula, Eskeland, Tuula & Keinänen, Marja-Liisa 2015) Kun etenkin nuori henkilö tuli pyytämään apua viisaammalta esimerkiksi tuntemattoman sairauden parantamista varten, kertoi tämä loitsusta vain osan siinä pelossa, että se muuten menettäisi voimansa. Elias Lönnrot kirjoittaa Suomen kansan muinaisia loitsurunoja -kirjan (2008) alkusanoissa vuonna 1880, kuinka loitsurunojen siirtyminen eteenpäin oli kuin palapeli:

“Nämät näin useammalta haaralta kootut runo-aineet ovat tähän taikurunostoon käytetyt sillä tavoin, että useampia, välistä parikymmentäki sama-aineista runoa on yhteen sovitettu täyttämään toinen toisensa vailinaisuuksia, sillä yhdeltä kertojalta ei runoa koskaan saa niin täydellisenä, ett’ ei siihen jäisi lomapaikkoja, useinki muistamattomuudesta, usein myös siitä syystä, että pelkää runon hänen omissa tarpeissansa voimattomaksi tulevan, jos sen kokonansa toiselle antaisi. Mutta jos se toinen ei ole häntä itseänsä vanhempi, ja vaan kolmeki sanaa jättää pois, niin se hänellä itsellänsä pysyy voimassansa ja toinen saa sen yhtä voimattomana, kuin Väinämöisen runo venettä tehdessä oli, joka “uupui kolmea sanaa”. Ne sanat, jotka yhdeltä kertojalta jäävät pois, taidetaan kuitenkin saada joltakulta toiselta, joka pidättää toisia sanoja kertomatta, ja näin voi pi runo, useampia sama-aineisia toisiinsa vertomalla, täydelliseksi tulla.”

Perinteisille tarinoille tavanomaista on se, että ne tuntuvat aina sijoittuvan johonkin tiettyyn paikkaan ja ehkä jopa tiedetään tarinassa esiintyvä henkilö nimeltä. Sama tarina voi kuitenkin löytyä toiselta puolelta Suomea paikkaan ja henkilöihin sovitettuna. (Paasio, Marja 1985) Ehkä osittain siksi, että kansanperinne pitkään kulki suusta suuhun, ovat käsitteet taruolennoista jne. häilyviä. Myös Suomen eri alueilla on ollut uskomuksellisia eroavaisuuksia. Yhdelle käsitteelle ei siis välttämättä löydy suoralinjaista selitystä. Tästä hyvä esimerkki on käsite “hiisi”. Esimerkiksi jo aiemmin mainitun Heikki Lehikoisen teoksen Tuo hiisi hirviäsi nimen “hiisi” voisi viitata elävään olentoon. Sanonta “painu hiiteen”, puolestaan tuntuu natiivin kielikorvaan paikalta, jonne voi mennä. Vahvistuksen asialle löytää Kristfrid Gananderin kirjoittamasta Mythologia Fennica -teoksesta (1995). Kansanperinne ja -uskomukset siis usein sisälsivät vastauksia elämän kiperiin kysymyksiin, toivat apua sairauteen, paransivat metsästysonnea, viihdyttivät ja antoivat ohjeita elämään ylipäättänsä.

2.2 Kalevala - silta entisajoista nykypäivään

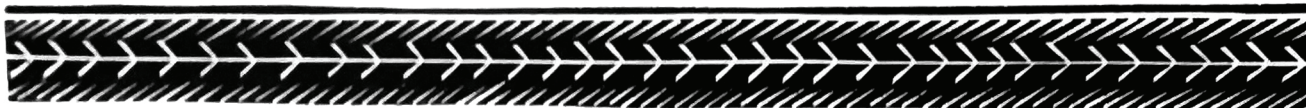
Jotta voimme puhua Suomen kansanperinteestä uskottavasti, emme voi sivuuttaa kansalliseepostamme Kalevalaa, joka 1800-luvulla nosti Suomen kansan takapajuisista, vellihousuisista pakanoista myyttiseksi ja kiinnostavaksi kansaksi myös Euroopan valtakulttuurin piirissä (helsinki.fi). Pari vuosisataa uskonpuhdistuksen jälkeen Suomen suuriruhtinaskunta sai autonomian Venäjän keisarikunnalta ja kuin tilauksesta virtasi Euroopasta myös Suomeen kansallisromanttinen aate. Oli aika palata juurille ja löytää oma kansallinen identiteetti (edu.fi, blogit.cedunet.fi). Lönnrot keräsi runoja karjalaisilta runonlaulajilta ja kokosi niistä yhtenäisen juonenkäänteitä sisältävän eepoksen. Kaikki runot eivät tietenkään mahtuneet yksiin kansiin. Kalevalan julkaisemisen aikoihin ilmestyi mm. myös Kanteletar, joka koostuu niinikään karjalaisista runoista.

Merkittävimpinä Vienan laulajista on pidetty Shemeikka-suvun runonlaulajia (Malvinen, Rauno 1991) sekä Ahirppa Perttusta, jonka runoista on sittemmin koottu myös kokonaan oma teoksensa Arhippa Perttusen runot. (toim. Kemppinen, Iivar 1965). Runokokoelman alkusanoissa tuodaan esille relevantti näkökanta siihen, että Elias Lönnrot Kalevalaa kirjoittaessaan muokkasi kansanrunoutta omien tarpeidensa mukaan kansallisromanttiseen tulkintaansa sopivaksi. Elias Lönnrotin omien muistiinpanojen mukaan runonlaulajien esityksessä ja tulkinassakin oli eroavaisuuksia. (Kemppinen). Molemmat kommentit tuntuvat järkeenkäyville. Teksti on aina kertojansa näköinen.

Loogisen syyn tulkinnalle antaa Veli-Pekka Kortelainen Uusi-Suomi -lehden Puheenvuoropalstalla: Kristinuskon ollessa vielä tiukasti vallalla olisi ollut kyseenalaista puhua esimerkiksi Ukko-ylijumalasta, joten tutut jumalat löytyvät tekstistä tietäjiksi ja sankareiksi naamioituina (uusisuomi.fi). Samoin on synty- ja loit-surunot piilotettu juonenkäänteiden verhoon. Vaikka Kalevala onkin Elias Lönnrotin tulkinta, toimii se ikäänkuin siltana nykypäivästä entisaikoihin yli uskonpuhdistuksen sensuurin.

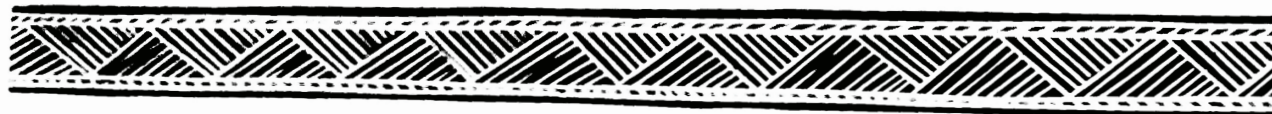
2.3. Haltia- uskomus Suomen kansanperinteessä

Suomen kansanuskomukset perustuvat sille, että kaikella olevalla on oma jumalansa (Lönnrot) eli henkiolentonsa. Maahiset, menninkäiset, näkki, tontut/tontit jne. ovat olleet henkiolentoja, joiden kanssa entisaikojen ihmisten oli yritettävä tulla toimeen ja joista toisinaan on ollut myös apua. Ei ole sattumaa, että nykypäivän maa-aluetta merkitsevä tontti tarkoittaa myös tonttua sillä siellä missä oli ihminen, oli myös tonttu (kodus.fi). Mm. myllyperinteeseen liittyy vahvasti uskomus tonttuihin ja piruihin. Onpa kerrottu tapauksista, joissa tuntematon olomuoto esim. varoittaa jauhattajaa tai pysäyttää myllyn kokonaan sen jauhaessa tyhjää ja jauhattaja on ehtinyt paikalle juuri ennen kitkasta aiheutuvan tulipalon syttymistä (Kuivalainen, Jaana & Suontusta, Taisto 2000). Elias Lönnrot (1880) kuvaa esi-isiemme muinaista uskontoa mainiosti:

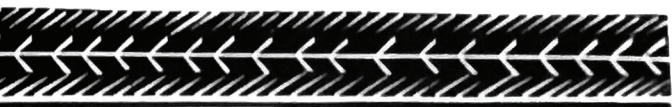

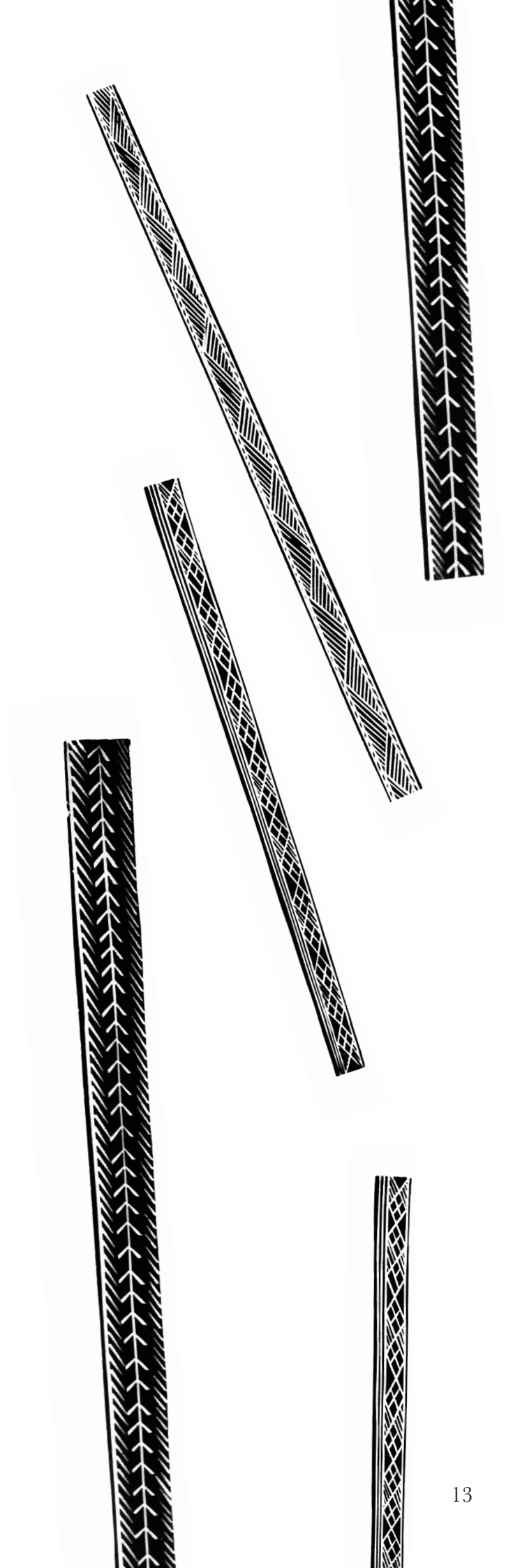
“Jos esi-isillämme alkuaan lieene ollutki parempi tieto Jumalasta ja hänen vaikutuksestansa maailman hallinnossa, niin se tieto vähitellen hämmentyi tarusekaiseksi taikaukoksi, joka esivanhemmillamme pakanuuden aikana oli vallallansa. Jumalan nimen tosin silloinkin tunsivat, mutta sillä nimellä kunnoittivat monenlaisia henki-olentoja, joilta toivoivat jotain apua tahi pelkäisivät jotain pahaä itsellensä. Voimallisinta niistä kutsuivat yli-jumalaksi eli erityisnimellä Ukoksi, ja hänen valtansa alaisia tavallisimmasti haltioiksi, välistä myös jumaliksi.

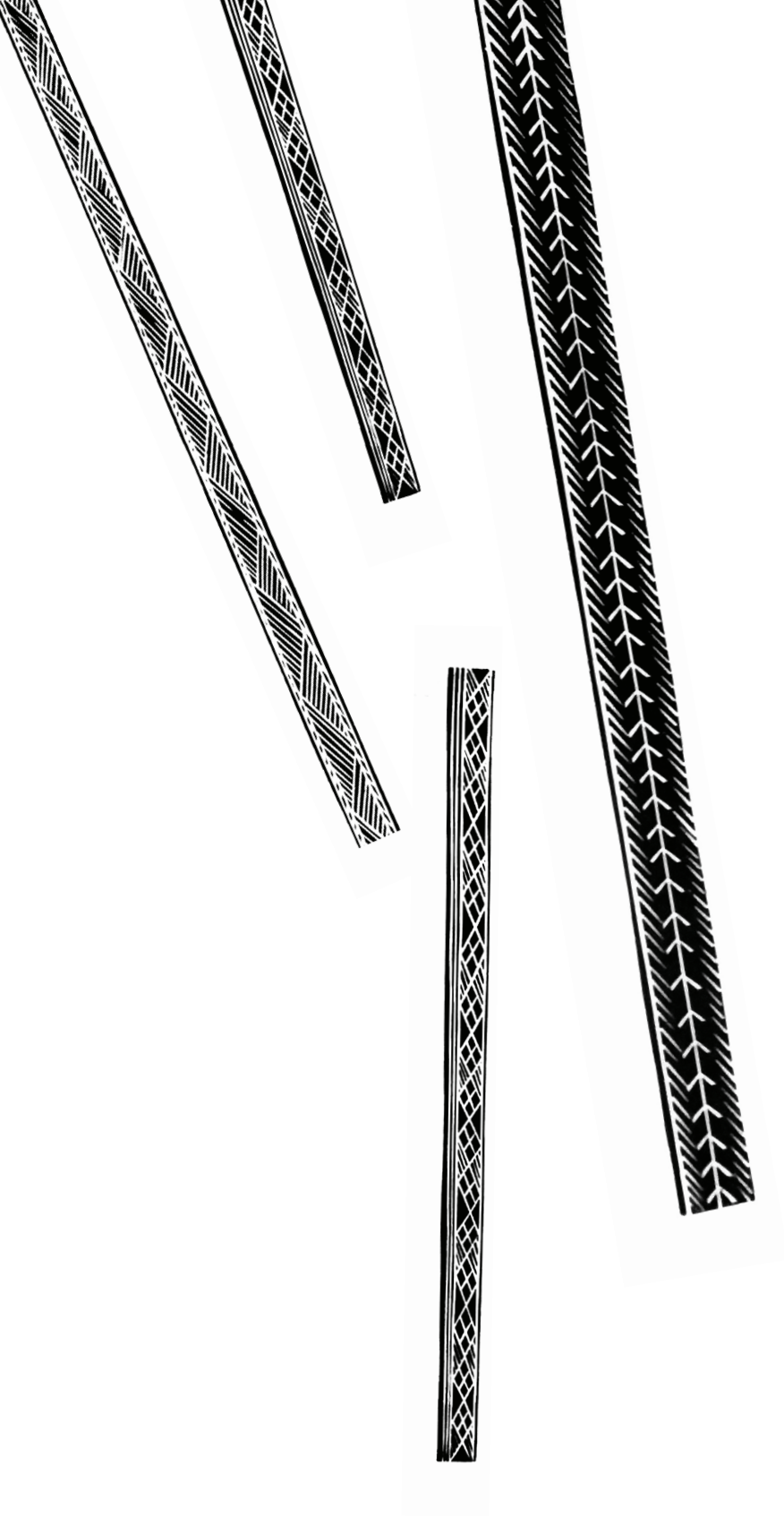
Näitä haltioita, mitkä hyviä, mitkä pahoja, luultiin koko luonto täynnänsä olevan, ilmassa, maassa ja maan allaki. Ei ollut järveä, saarta, nientä ja lahtea, ei metsää, korpea, suota, kangasta, ahoa ja laaksoa...” “..ei ihmistä eikä muuta elävää, jolla ei olisi ollut erityinen oma haltiansa. Vedellä ja raudalla, tulella, tuulella ja pakkasella, vieläpä semmoisillaki olennoilla kuin uni ja kuolema, oli oma läheinen haltiansa. Näiden haltiain luultiin itsekunki voivan vaikuttaa hyvää tahi pahaä niin omalla alallansa kuin syrjäisillenko, johon niitä tarpeen mukaan hyvityssanoilla, rukouksilla ja uhreillaki kehoitettiin, välistä myös nuhde- ja uhkaussanoilla taivutettiin. Muutamilla haltioilla oli suurempi piiri kuin toisilla, niin esimerkiksi Tapiolla suurempi kuin Hongattarella, Pihlajattarella ja muilla eri puiden haltioilla, mutta kaikki olivat he ylijumalan Ukon vallan alaisina, jonka puoleen siis rukouksissa käännettiin, kun muusta ei tullut toivottua apua.”

Heikki Lehikoinen kirjoittaa kirjassaan *Tuo hiisi hirviäsi* (2007) kuinka “eräällä sukukansallamme oli vielä muutama vuosisata sitten tapana ottaa tiukkaan puhutteluun pyyntielinkeinonsa jumalan puinen kuva, jos saalista ei jumalalle uhraamisesta huolimatta saatu”. Lehikoisen mukaan jumalkuvaa rankaistiin eri tavoin mm. maakuoppaan asettamisella siihen saakka, kunnes saalista taas alettiin saada. Suhde jumaliin on muuttunut aikojen saatossa. Vuosisatoja sitten niihin liittyi vahva taikausko ja 50 vuotta sitten niillä peloteltiin lapsia. “Tonttu huoneen menon hallitsi, kuin piru monta villitsi” runoilee Mikael Agricola vuonna 1551 hämäläisten ja karjalaisten jumalista kertovassa tekstissään, joka alun perin on Daavidin psalttarin esipuheessa (kielikello.fi). Ko. teksti on vanhin suomalaisten kansanuskomuksista muistiin kirjoitettu tieto (Leppälahti, Merja). Kuten Lönnrot (1880) mainitsee, uskomukset olivat juurtuneet suomalaisiin hyvin syvälle. Eihän noita uskomuksia saanut Mikael Agricolakaan täysin “puhdistettua”. Perintö elää vielä nykypäivänäkin, toki kristinuskon on tuonut siihen oman mausteensa. Äitini äiti kertoi tarinan siitä, kuinka Parikkalassa piru oli johdattanut hänen lapsuudessaan naapurin pojan hirttäytymään latoon korkealle ihmisen ulottumattomiin. Kylillä puhuttiin perheen olevan jonkin sortin roskasakkia, jotka eivät kirkossa käyneet. Isäni äiti puolestaan kertoi tarinaa lapsuudenkodistaan Juvalta 1900-luvun alusta. Hänen mukaansa lukitussa tallissa olleelta hevoselta oli öiseen aikaan katkaistu häntäjouhet ja epäiltiin trullin olleen asialla.

3 JAPANILAISET PERINTEET

Japanin alkuperäinen uskonto on šintolaisuus, johon kuuluu vahvasti usko henkiin, kami, joita voi olla lähestulkoon missä vain. Henkiä sanotaan olevan kahdeksan miljonnaa, joka on Japanissa ikuisuutta merkitsevä luku (japan-talk.com). Buddhalaisuudessa puolestaan vastaava termi on hotoke, joka tarkoittaa esimerkiksi sellaista buddhaa, joka on saavuttanut dharman (l. valaistukseen johtava tie). Japanissa kami-hotoke, on konsepti, joka käsittää šintolaisuuden ja buddhalaisuuden jumaluudet pyhänä kokonaisuutena (encyclopedia.uia.org). Japanissa šintolaisuus ja buddhalaisuus ovat yleisimmät uskonnot ja usein japanilaiset kuuluvat molempiin. Tapoja ja perinteitä molemmista uskonnoista noudatetaan eri tilanteissa. Toisaalta uskonto saattaa tulla ensimmäistä kertaa vastaan silloin kun joku lähimmäinen kuolee (uusitie.com).

3.1 Tee

Buddhalaiset munkit toivat teen mukanaan Kiinasta Japaniin luultavasti 800-luvulla (www.urasenke.or.jp) Legendan mukaan tee on taivaasta annettu lahja ihmisille, etenkin buddhalaispapistolle. Papit ymmärsivät teen hyödyn rasittavien hengellisten harjoitteiden ja meditaation parissa. Teenjuonti on siis luultavasti levinnyt ensin luostareista sotilaiden ja kauppiaiden luksukseksi. (Nilsson, Leif & Sisefsky, Jan 1991). Tuolloin teen juomiseen liittyi vahvasti myös alkoholi, teentunnistuskilpailut, uhkapeli ja esillä olleet kalliit Kiinasta tuodut teenvalmistusvälineet, sekä astiat (www.urasenke.or.jp).

Myöhemmin teemestari Sen no Rikyun esikuvallinen wabi-tyylinen (l. karkeasti yksinkertainen, askeettinen ja kaunis) teeseremonia saavutti suosion, joka on kestänyt meidän päiviimme saakka. Rikyun teeseremonia on paljon muutakin kuin teen juomista. Tee juodaan seremonialle erityisesti rakennetuissa teehuoneissa, jotka sijaitsevat rauhaissa puutarhoissa (Nilsson & Sisefsky). Isäntä kutsuu seremoniaan yhden vieraan, joka valitsee kaksi seuralaista mukaansa. Seremonia on monivaiheinen ja on tarkoin määritelty mistä aiheista sen aikana on soveliaista keskustella. (Eväsoja, Minna 2016). Rikyu vei teeseremoniaa takaisin hengellisempään suuntaan, jossa teenjuonti on rentouttava, arkimaailmasta erillinen kokemus. Hänen visionsa ja onnekkaan yhteensattuman ansiosta erään Chojiron tapa tehdä keraamisia kuppeja pääsi tärkeään asemaan teetaiteen perinteessä (Nilsson & Sisefsky).

3.2 Raku

Jurakudai -palatsin teemestari Rikyu oli ihahtanut Momoyama-aikakaudella (1573-1615) Chojiron käsin tekemiin teekuppeihin (rakyu-yaki.or.jp), jotka vastasivat Rikyun visiota siitä, miltä teekupin tulisi näyttää, tuntua ja miltä se kuulostaa kun teetä sekoitetaan vispilällä kupissa. Legendan mukaan Tanaka Chojiro oli osannut tehdä nopeasti kestäviä keraamisia kuppjea malttamattomille asiakkaille. Rikyu palkkasi Chojiron ja lopulta shogun (l. sotilaallinen yksinvalti) Hideyoshi piirsi kullalla kuppien pohjaan merkin Raku, joka tarkoittaa mm. iloa ja onnellisuutta. (Nilsson & Sisefsky)

Raku on Suomessa yleisesti mielletty kansalaisopistojen kurssien tekniikaksi, jota kaikki keski-ikäiset täti-ihmiset rakastavat. Ei kuitenkaan ihme, että kursseilla tehdään paljon rakuja. Onhan sen valmistusprosessi erittäin mielenkiintoinen ja kuten sanottu, myös nopea. Raku on paitsi hyvin vanha tapa tehdä keramiikkaa, sillä on myös monia eri variaatiomahdollisuuksia. Erilaiset tavat käsitellä rakuesineiden pintaa ovat toinen toistaan kiinnostavampia jo valmistusprosessin aikana. Lopputuloksetkin yleensä ovat toinen toistaan upeampia.

Kuva 1: Chojiro - Musta rakukulho. Momoyama-aikakausi.
(brand.hyundai.com)

4 POLTTO

Rakukeramiikka raakapoltetaan yleisesti sähköuunissa ja lasitetaan rakuun sopivilla lasitteilla. Myös erilaisia engobeja, terrasigillatoja ja oksideja voidaan käyttää. Raku-massaksi ei käy mikä tahansa savimassa, vaan sen on kestävä lämpösokkeja hyvin sillä esineet otetaan uunista pois hehkuvan kuumina ja toisinaan ne upotetaan välittömästi kylmään veteen tai jopa lumeen. Massassa suositellaan olevan 20 - 40 % hiekkaa tai samottia, riippuen halutusta lopputuloksesta. Plastisuutta lisäämään voidaan joukkoon sekoittaa 4 % bentoniittia. Poltettaessa esineiden lämpötila nostetaan nopeasti +900 - 1000 °C asteeseen (polttoaika n. 1-2 h), jonka jälkeen kuuma esine voidaan upottaa esimerkiksi olkien, hevosen häntäjouhien, sulkien tai erilaisten kuitujen sekaan, jolloin pintaan muodostuu kiinnostavia kuvioita ja värejä (Nilsson & Sisefsky ym.). Omassa työssäni käytin pintakäsittelytekniikkoina obvaraa, savustamista ja halkeilevaa valkoista lasitetta (liite 1). Sanotaan, että obvara tai Baltian raku on peräisin keskiajan Itä-Euroopasta. Tekniikka on alunperin kehitetty sulkemaan keramiikan pinta. Se on siis ikäänkuin lasite ilman lasia. Obvaraseos tehdään käyttämällä jauho-vesiseosta hiivan ja sokerin avulla 2-3 päivää ennen polttoa. Raakapoltetut saviesineet kuumentetaan raku-uunissa +900 °C lämpötilaan, jonka jälkeen ne upotetaan ensin obvaraseokseen (liite 2) ja sitten nopeasti kylmään veteen. Kuumuus polttaa liuoksen esineen pintaan kiinni ja sen väri alkaa muuttua. Kun esine upotetaan veteen, palamisreaktio loppuu ja värin muuttuminen pysähtyy. Esineiden annetaan jäähtyä itsestään (marciaselsorstudio.com). Mitä myöhemmin esine upotetaan veteen, sitä tummempi siitä tulee. Samankaltaista tummentumista voi saada aikaan valelemalla raakapoltetun esineen päälle maitoa ja kuumentamalla sen n. +400 °C lämpötilaan. Halkeileva valkoinen lasite valuu jonkin verran, joten kolmijalkojen käytölle voi olla perusteita. Kun esineet saavuttavat n. +800 °C asteen lämpötilan ne siirretään sahanpuruilla täytettyyn astiaan. Lämpösokki saa lasitteen halkeilemaan ja savuavat sahanpurut värjäävät halkeamien välit mustiksi. Näin syntyy munankuorimainen lopputulos.

Kuva 2

4.1 Raku-uuni

Raku-uunin rakentaminen on verrattain helppoa (ks. kuva 3) ja kustannuksissa voi säästää hyödyntämällä esimerkiksi kierrätyskeskuksilta, romuttamoilta jne. löytyviä tarvikkeita. Omasta hitsaustaidosta on myös paljon hyötyä. Uunin voi rakentaa vanhasta öljytynnyristä, mutta etenkin nostamista ajatellen kevyemmän uunin kuoresta saa mikäli taivuttaa metalliverkosta (ks. kuva 2) sopivan kokoisen ja muotoisen kehikon, johon eristysvilla kiinnitetään. Uuni voidaan rakentaa siten, että esineet ladotaan uunin sisään päältä tai siten, että esineet ladotaan alustan päällä oleville uunilevyille ja kuori nostetaan latomisen jälkeen paikalleen. Myynnissä on myös tee-se-itse-pakkauksia, jotka sisältävät tarvittavat osat.

Polttimeksi riittää hyvin kaasupoltin, jonka voi hankkia tavallisista rautakaupoista. Aloitin polton pienimmällä polttimesta saatavalla liekillä ja lisäsin sen tehoa vähän kerrallaan noin puolen tunnin välein. Uunin ja esineiden lämpötilan tarkkailu on huomattavasti helpompaa jos käytössä on lämpömittari tai keiloja. Kuitenkin uuniin kurkistamalla pystyy arvioimaan esineiden lämpötilan niiden värin perusteella (liite 3)

Rakentamiseen tarvitaan esim:

vanha öljytynnyri (200 l)

tai metalliverkkoa

kaoliinikuituvillaa (kaowool)

vastuslankaa villan kiinnittämiseen

keraamisia “nappeja” tai
esim. polttotukia joiden avulla
villan saa paremmin kiinni
uunin ulkokuoreen

uunilevyjä

pilareita

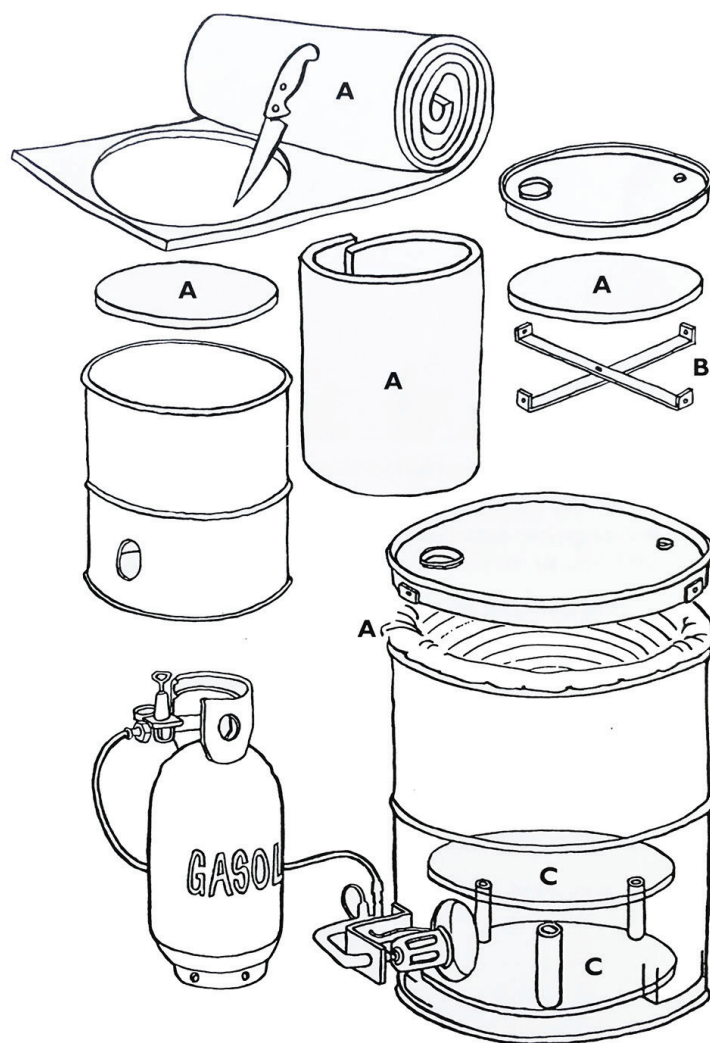
pajapihdit

pitkävartiset hitsarin hanskat

kuumaa kestäviä ämpäreitä

kaasupoltin ja -pullo

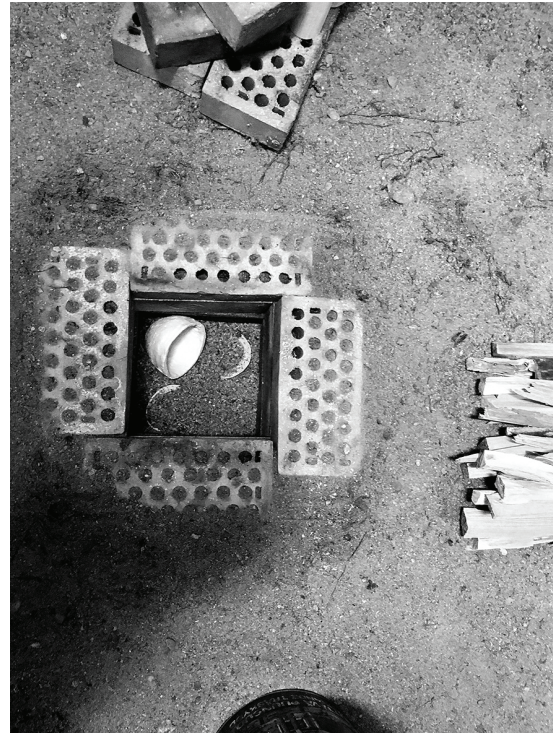
(lämpömittari ja -anturi / keilat)

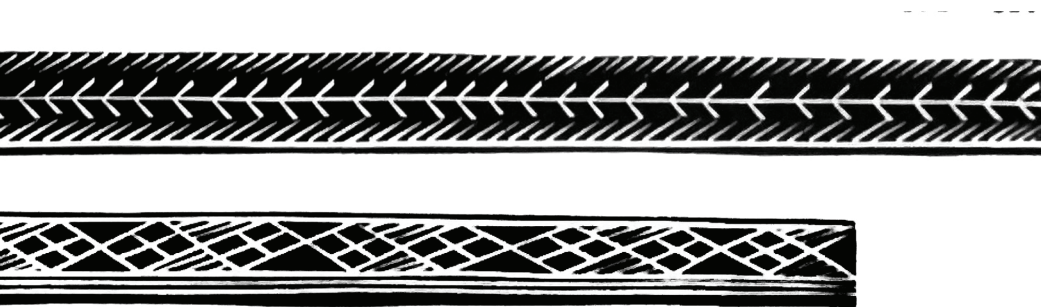
Kuva 3: Yksinkertainen ohje raku-uunin rakentamiselle.
(Nillsson & Sisefsky)

4.2 Sahanpuru-uuni

Lähtökohtani opinnäyteyölle oli alkukantainen poltto, joten tein myös kokeilun sahanpurun polttamisesta tai paremminkin miiluumisesta maahan kaivetussa, tiilillä vuoratussa kuopassa (kuva 4). Saviesineiden lämpötilan nostaminen korkealle oli haasteellista, sillä oikeanlaisen sahanpurun karkeusasteen löytäminen ts. ilma-vuuden säilyttäminen oli vaikeaa. Huomasin myös, että uunissa täytyy olla ilma-aukkoja koko uunin korkeudelta, jotta kyteminen ei varmasti loppuisi. Toisaalta, jotta lämpötila ehtisi nousta edes jonkin verran täytyi pitää huoli siitä, ettei palaminen tapahtuisi liian nopeasti. Ideaali tilanne olisi se, että kyteminen jatkuu jopa 12 tuntia kannen alla. Aiheesta löytyy useita YouTube-videoita, mutta koin, että paras tapa oppia on yrityksen ja erehdyksen kautta.

Kuva 4: Maakuopan kaivaminen. Esineet tiilillä vuoratun kuopan pohjalla sahanpurujen kanssa. Tulen sytyttäminen puruilla täytetyn kuopan päälle. Hieman värjääntyneitä esineitä. (Pauliina Purhonen)

5 SYNNYT

Pohdin kauan opinnäytteeni käytännöllistä toteuttamista. Alusta asti elävän näköisen, lämpimän lopputuloksen aikaansaaminen oli päätavoitteeni. Valitsin rakutekniikalla tehdyille teekupeille ominaisen nipistelytekniikan valmistustavaksi. Halusin myös lisätä esineisiin toisen materiaalin, joka loisi kontrastia keramiikan rinnalle. Mietin aluksi kiiltävää messinkiä tai läpinäkyvää lasia. Ne tuntuivat kuitenkin turhan kovilta ja kylmiltä. Mielessä pyöri myös Japanilaisissa teepannuissa oleva bambusta punottu kahva. Juhannuksena vastantekoreissulla pantaa punoessani keksin tehdä bambuiselle kahvalle ns. suomalaisen vastineen, joka oli ainakin entisaikoina tuttu arjen käyttöesineistä: vispilöistä, vastoista ja luudista. Tekstejä lukiessani toistui usein ihmeellisten asioiden synnyn selittäminen. Oli syntytarinoita ja syntyrunoja. Tulipa pohdittua paljon niitä “Syntyjä syviä”. Esineiden yhteiseksi nimeksi valikoitui helposti Synty. Kalevalassa kerrotaan, kuinka Sotka muni meressä uiskentelevan Ilmattaren polvelle tekemäänsä pesään seitsemän muna. Munat vierähtivät Ilmattaren liikahtaessa mereen ja halkesivat. Näin syntyi maa, taivas, tähdet jne. Tällainen “alkumunaan” liittyvä, maailman synnyn selittävä tarina on tuttu myös muissa kulttuureissa, kuten Intiassa ja Kiinassa (channel.nationalgeographic.com, timesofindia.indiatimes.com ym.). Muna käsitteenä on myyttinen. Sen sisältä kuoriutuvat linnut, käärmeet, hämähäkit ja muinoin myös dinosauruksetkin. Munan pinta on kova, mutta silti hauras. Sen muoto on kaunis ja pehmeä, mutta rikkoutuessaan terävä. Ajoittain se on myös läpikuultava. Samat kuvaukset käyvät hyvin keramiikkaankin. Mikä muu muoto olisi enemmän omiaan yhdistämään valitsemani taruolennot toisiinsa? Kun tuli sammua, ei tuhkasta nousekaan feenikslintu, vaan muna!

5.1 Tontun Synty - obvara

"Oli vielä rukiita riihimättä ja vaari Veiperi syvästi pahotellen, että oli tullut elorihessä kironneeksi, teki uuden tonttusi-tomen; taivutti sitomen latvan tyveen päin ja sitoi sen lujasti oljilla, että tähkäpää-t tyveen liittyivät, sitte vei sitomen pikkupar-sien ovinurkkaan ja sitä tehdessään luki:

*Pysy patsas paikoillasi,
Toimi tonttuna talossa
Oman vakkani varaksi;
Älä kulje kerjustellen,
Älä varkaissa vaella.
Saata suureks' viljan sato
Oman pellon antimista;
Älä anna toisen tontun
Tähkiäni tuhota,
Varistella viljojani,
Eikä ottaa omiksansa.
Varjele vaan vainioni
Liialta veden vaivalta,
Poudaltakin paahtavalta,
Kuivalta, kuihduttavalta.
Lisää riihen rikkautta,
Poista poijes ukonilmat,
Suojele tulipalolta.
Kolme ompe korkeata:
Kirkko, riihi sekä sauna,
Meidän tonttu korkeampi,
Olkoon iänpäivän aamen."*

(skvr.fi)

Kuva 5: Tontun Synty, 15 x 20 cm

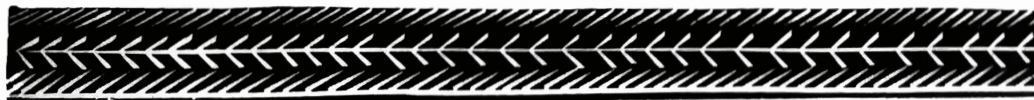
5.2 Jättiläisen Synty - savustaminen

Kauan ennen nykyihmisen pohjolaan saapumista, kutsuttiin nykyistä Ruotsin ja Suomen aluetta Jättiläisten maaksi, sitä asuttivat Atinin lapset. Norlannissa puolestaan tavattiin Jättstri-kareita. Olivat kooltansa niin mahtavia, että kykenivät kukkarossaan suuria kivenmurikoita kantamaan. Parikkalan kirkon viereenkin on muutama pudonnut! Muuan paltamolainen Kalewa oli yksi näistä jättiläisistä. Hirmuinen mies olikin ja vahva! Kaikkien jättiläisten kenraaliksi väitetty 12 pojan isä. Tunnetaanpa heidät yhä nykyäänkin Kalevanpoikina. Eikä kumma, sillä kovasti töitä paiskivat, kerrotaan yhdessä yössä kokonaisia niittyjä korjanneen. Ajan saatossa osa nimistä on päässyt unohtumaan, mutta Hiisi, Ilmarinen, Wäinämöinen, Liekiöinen, Soini ja Kihawanskoinen vielä muistetaan. Huhutaan myös, että “Yhdessä näiden Kalewan poikien kanssa on Suomen kuningas alistanut koko Venäjän” (Ganander).

Miksi Kalevanpojat eivät sitten enää ole keskuudessamme? Kerrotaan, että muuan Untamoiden suku levittäytyi etelän suunnasta asuttamaan suomea ja Kaleva poikineen sousi kiviä veneinään käyttäen kauas pohjoiseen. Kalevanpojista on meidän iloksemme jäänyt vain tarinoita ja legendoja. Sysmän nukke-teatteritalon takana olevassa puistossa sijaitsee kivi, johon on joskus isketty miekka. Sanottiin, että jos miekan vetää kivistä nousee vastakkainen mäki eloon, sillä se on vuosisatojen ajan nukkunut jättiläinen, jonka varpaaseen miekka iskettiin. Mahtoiko kokea saman kohtalon kuten Haltilla häitänsä viettäneet Malla ja Saana sekä ruotsalainen kilpakosija Pältsä (Kaikusalo, Asko & Metsälä, Yrjö 1979)?

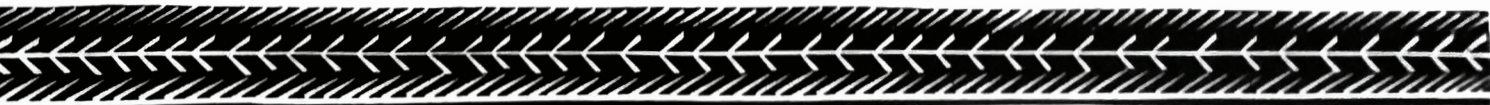

Kuva 6: Jättiläisen Synty, 15 x 18 cm

5.3 Lintukotolaisen Synty - halkeileva lasite

Taivaanrannassa kaukana etelässä ja lounaassakin, siellä missä taivaankansi kaartuu ja kohtaa maan reunan, sijaitsee Lintukoto. Sinne linnut lentävät ja siellä kuolleet siiryvät taivaaseen (Talve). Siellä asuu pieniä olentoja, lintukotolaisia, joita toiset nimittävät taivaanääreläisiksi. Jotkut kertovat, että lintukotolaiset ovat hyvin pieniä ja taistelevat kurkien kanssa (Ganander).

Kuva 7: Lintukotolaisen Synty, 15 x 25 cm

6. LOPPU- PÄÄTELMÄT

Alkaessani etsiä tietoa Suomen kansanperinteestä olin eksyksissä. En tiennyt mistä aloittaa ja millä hakusanoilla. Turhauttavaa oli saada eteensä vain Kalevalaa koskevaa tietoa. Internetistä alkoi lopulta löytyä johtolankoja, jotka auttoivat myös kirjallisen aineiston kanssa. Odotin löytäväni täysin toisenlaista kirjallisuutta. Ja vasta kirjoitusprosessini loppusuoralla sain käsiini Mythologia Fennica -nimisen teoksen, jonka Christfrid Ganander oli kirjoitettu ruotsiksi jo vuonna 1789, mutta suomennettu vasta vuosituhannen lopussa. Teos on tietosanakirjan muotoon kirjoitettu hakuteos Suomen uskomushahmoista. Rosalan viikinkikeskuksessa kesän aikana vieraillessani ja henkilökunnan kanssa jutustellessani sain vihjeen tutkia aiheesta englanniksi ja ruotsiksi kirjoitettua aineistoa. Lasten kirjallisuuteen tutustuin jonkin verran, mutta tällä hetkellä suosiossa olevat kirjat ovat kaukana aiheestani ja oikean etsimiseen saa kulutettua helposti kokonaisia päiviä. Oli siis otettava vastaan se, mitä käsiin tuli ja löydettävä niistä mielenkiintoisia asioita. Epävarmuuden sietokyky lisääntyi!

Tärkein oivallus kuitenkin oli ymmärtää Kalevalan olevan kuin valeasuun piilotettu dokumentti Suomen ”oikeasta” uskonnosta. Palat alkoivat loksahdella paikoilleen ja ymmärsin menninkäisissä, tontuissa jne. olevan kyse juuri muinaisista jumalhahmoista. Prosessin alussa sain eteeni Ior Bockista, vanhasta Suomenlinnan oppaasta, kertovan dokumentin. Se kuitenkin oli ruotsinkielinen ja hektisen elämänvaiheen keskellä alas istuminen ja keskittyminen tuntui liian vaikealta. Tiedän kuitenkin, että Bockin suvun saaga saattaa olla

myös myöhemmin tutkimisen arvoinen. Välillä jouduin perustelemaan itselleni ajoittain hajanaiselta tuntunutta aihevalintaani. Pohdittuani asiaa muistin kuitenkin aina alkuperäisen ajatukseni ja sain sille koko ajan lisää perusteluja. Tekstin johdonmukaistaminen tuntui koko prosessin raskaimmalta vaiheelta. Taisi kuitenkin olla tonttu apuna kun yhtäkkiä huomasin edessäni olevan viimeistelyä vaille valmis teksti.

Käytännön osuus oli kuin hyppy vieraaseen veteen. En tiennyt ollenkaan onnistunko ja aina en tiennyt edes varmasti mitä pitäisi tehdä. Epävarmuuden tunteen päätin vain olevan kasvattava voima ja toistelin mielessäni lausetta ”onnistuminenhan se on epäonnistuminenkin”. Haasteita polttoja aloittaessani toi ensimmäiseksi se, että polttopaikka sijaitsi syrjässä kaikesta. Tarvittavien välineiden ja materiaalien hankkiminen oli mahdollista vähintään 15 kilometrin päässä, mutta pahimmillaan matkaa olisi ollut n. 70 kilometriä. Usein ymmärsin vasta polttopaikalle päästyäni mitä olisin tarvinnut mukaan.

Ensimmäinen sahanpurupolttokokeilu antoi varsin valjun tuloksen. Olin innostuksissani päättänyt kerätä maassa vuosia ollutta kosteaa sahanpurua, jota toiveikkaana kuivatimme pressun päällä auringossa useita tunteja niitä käänellen ja levitellen. Osittain maatuneet ja hieman kosteat sahanpurut eivät tietenkään palaneet saatika kyteneet maakuopassa, johon laittamani tiilet olin tiivistänyt tiukkaan hiekan avulla. YouTubeista katsomani videot eivät paljastaneet maakuoppaan

kaivetun uunin rakentamisesta tarpeeksi yksityiskohtaisesti. Päätin voittaa turhautumiseni ja yrittää uudestaan. Toisella kerralla kyttemistä täytyi elvyttää monesti, mutta esineissä oli jo jonkinasteista hiiltymistä.

Rakupoltto onnistui heti hyvin, olin valinnut turvallisena vaihtoehtona halkeilevan lasitteen, jonka upottaisin sahanpuruihin savustumaan. Halusin myös kokeilla rautapitoisella lietteellä päällystetyn esineen vesiastiassa pelkistämistä, sekä happamassa vehnäjahoseoksessa hehkuvan esineen kastamista. Muihin lopputuloksiin olin tyytyväinen, mutta rautapitoinen liete näytti vesiastiasta pois otettaessa täysin samalta kuin ennen polttoa. Hyvä niin, sillä nyt minulla olisi vielä mahdollisuus kokeilla samalla kertaa maakuoppapolttoa. Tällä kertaa lasituspoltetulla esineellä. Kolmas kerta toden sanoo, sanotaan. Tällä kerralla se myös piti paikkansa ja sain mielestäni projektini parhaiten onnistuneen lopputuloksen.

Lapsena vierailin joitakin kertoja Punkaharjulla sijaitsevassa taidekeskus Retretissä. Retretin taianomaisissa kallioluolastoissa sijaitsevat taideteokset heräsivät henkiin luolaston tuoksu- ja äänien ja valaistuksen avulla. Toivon voivani jatkaa hyvin alkanutta projektiani vielä jollakin tavalla tällaiseen kokonaisvaltaiseen suuntaan!

7 LIITTEET

Liite 1

Ferguson's White Crackle

Gerstley Borate	65%
Tin Oxide	10
Nepheline Syenite	15
Tennessee Ball Clay	5
Silica	5
	100 %

From Raku, Pit & Barrel: Firing Techniques

(ceramicartsnetwork.org)

Liite 2

Jane Jermynin obvara -resepti

1 kg jauhoja
1-2 pss kuivahiivaa (2x 21 g)
1 rkl sokeria
10 l vettä

Sekoita ja anna käydä kolme päivää

(marciaselsorstudio.com)

Liite 3

Colour scale for temperatures

<i>Colour</i>	<i>Degrees Centigrade</i>	<i>Cone Range</i>	<i>Degrees Fahrenheit</i>
lowest visible red	475	None	885
dark red	650	020	1200
cherry red	750	016	1380
bright cherry red	815	014	1500
orange	900	010	1650
yellow	1090	03	1995
light yellow	1315	12	2400
white	1540	20	2800

(Lou, Nils)

LÄHTEET

SIMONSUURI, LAURI 1984: Myyttillisiä tarinoita. 3. painos. Gummerus, Jyväskylä.

TALVE, ILMAR 2012: Suomen kansankulttuuri. 3. painos. Suomalaisen kirjallisuuden seura. SKS:n toimituksia 514

LEPPÄLAHTI, MERJA 2012: Vahvaa väkeä - Kotimaisia uskomus- ja fantasiaolentoja. Finn Lectura

Andersson, Paula, Eskeland, Tuula & Keinänen, Marja-Liisa 2015: Finnskogar - Metsäsuomalaiset. Teoksessa Metsänkylä, Antti (toim.). Suomen Kansallismuseon näyttely- ja kokoelmajulkaisuja 5. Museovirasto. Helsinki

LÖNNROT, ELIAS 2008: Suomen kansan muinaisia loitsurunoja. Teoksessa Elias Lönnrot (toim.) Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 62 osa. Salakirjat. Bookwell Oy, Porvoo-Juva

PAASIO, MARJA 1985: Syntyjä syviä - Vanhoja kansankertomuksia. 2. painos. SKS. Helsinki

GANANDER, KRISTFRIED 1995: Mythologia Fennica. Teoksessa Juha Pentikäinen (toim.). Recalmed Oy. Tampereen Tekstifilmi Ky

MALVINIEMI, RAUNO 1991: Tapion tuvilla, Shemeikkain runonlaulajat ja kanteleensoittajat. Shemeikka Sukuseura, Kuopio

KEMPPINEN, IIVAR 1956: Arhippa Perttusen runot. Teoksessa Kemppinen Iivar (toim.) 1965. Kirjayhtymä. Helsinki

Kuivalainen, Jaana & Suontausta, Taisto 2000: Haltiat, tontut ja pirut myllyperinteessä. Vääksyn Vesimylly- ja Sähkövoimalamuseon Näyttelyjulkaisu. Vesimyllymuseon julkaissuja no: 3

Lehikoinen, Heikki 2007: Tuo hiisi hirviäsi. Keuruu

NILSSON, LEIF & SISEFSKY, JAN 1991: Raku - Keramik enligt japansk tradition som du glaserar och bränner i en enkel ugn som du kan bygga själv. ICA bokförlag Västerås

EVÄSOJA, MINNA 2016: Melkein geisha. 2. painos. Gummerus kustannus Oy, Scand-Book, Ruotsi

KAIKUSALO, ASKO & METSÄLÄ, YRJÖ 1979: Tarujen tunturit. 2. painos. WSOY, Porvoo

LOU, NILS 1998: The Art of Firing. A & C Black Ltd, London

<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:folklore> (katsottu 11.8.2017)

<http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/historia.htm> (katsottu 11.8.2017)

<http://www.kaleva.fi/uutiset/kulttuuri/ukko-ylijumalan-historia-ulottuu-7-000-vuoden-taakse/74446/> (8.8.2017)

<http://www.utu.fi/fi/Ajankohtaista/mediatiedotteet/arkisto/8b99e04.html> (8.8.2017)

<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/01/31/dokumenttiprojekti-kuun-metsan-kaisa> (15.3.2017)

<https://www11.edu.fi/ymmarra/index.php?moduli=tekstit&teksti=19> (12.8.2017)

<http://blogit.cedunet.fi/kansallisromantiikka/> (11.8.2017)

<http://turjalainen.puheenvuoro.uusisuomi.fi/143848-muinaissuomalainen-tuontiuskontomme> (31.7.2017)

[https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit/tiesitko_taman_\(2004_2014\)/tonttu-alkuiset_paikannimet](https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit/tiesitko_taman_(2004_2014)/tonttu-alkuiset_paikannimet) (10.8.2017)

<http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2704> (10.8.2017)

<http://www.japan-talk.com/jt/new/kami> (10.8.2017)

<http://encyclopedia.uia.org/en/development/11804080> (11.8.2017)

<https://uusitie.com/japanilaisen-hengellisyden-monet-kasvot/> (11.8.2017)

<http://www.urasenke.or.jp/texte/chado/chado2.html> (11.8.2017)

<http://brand.hyundai.com/en/art/art-world/highlight-11.do> (13.8.2017)

<http://www.raku-yaki.or.jp/e/history/index.html> (11.8.2017)

<http://channel.nationalgeographic.com/the-story-of-god-with-morgan-freeman/articles/creation-myths-from-around-the-world/> (10.8.2017)

<http://timesofindia.indiatimes.com/life-style/The-golden-womb-and-the-cosmic-egg/articles-how/5083942.cms> (11.8.2017)

<http://skvr.fi/poems?page=1&per-page=100&text=tonttu&textnorm&metanorm&refsnorm&text%5Btextnorm%5D=syntyruno&text%5Bmetanorm%5D=syntyruno&text%5Brefsnorm%5D=syntyruno&id=skvr10147090#%7B%7D> (12.8.2017)

<https://ceramicartsnetwork.org/daily/ceramic-glaze-recipes/low-fire-glaze-recipes/fergusons-white-crackle-raku-glaze-recipe/> (12.8.2017)

<https://www.marciaseisorstudio.com/obvara.html> (2.8.2017)

Luettua kirjallisuutta:

ANDREWS, TIM 1997: Raku - A Review of Contemporary Work. Krause Publications, Iola, Wisconsin

JONES, DAVID 1999: Raku - investigations into fire. The Crowood Press Ltd, Ramsbury, Marlborough

NIGROSH, LEON I. 1980: Low Fire - Other Ways to Work in Clay. Davis Publications, Inc. Worcester, Massachusetts

Lisäksi:

Lainaukset sivuilla 2 ja 5 ovat teoksesta Suomen kansan muinaisia loitsurunoja.

Ornamentit ovat alunperin Metshev Mjudin Kalevalan 125-vuotisjuhla-painokseen tekemiä kuvituksia.

Sivujen 2 ja 4 tunnelmakuvat on lainattu internetistä.

Muut kuvat ja kuvitukset ovat tekijän omia.